

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 31/2001 rd

Lagmotion med förslag till lag om ändring av 6 a och 51 § polislagen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen sände den 29 november 2001 en lagmotion med förslag till lag om ändring av 6 a och 51 § polislagen (LM 156/2001 rd — Matti Väistö /cent m.fl.) till förvaltningsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överkommissarie Seppo Kolehmainen, inrikesministeriet
- lagstiftningsrådet Outi Suviranta, justitieministeriet.

Skriffliga utlåtanden har dessutom givits av

- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- ja maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry.

LAGMOTIONEN

I lagmotionen föreslås polislagen bli ändrad så att endast polismän tillåts använda polisens tjänsteuniform eller uniformsplagg. Det skall

inte heller vara tillåtet att använda en klädedräkt som på ett vilseledande sätt påminner om polisens tjänsteuniform eller uniformsplagg.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Allmän motivering

Det är polisens uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt förebygga brott, reda ut brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning. Polisen har särskilda befogenheter som medger ingripanden i medborgarnas grundläggande friheter och rättigheter.

Polismyndighetens uppgifter sköts av polismän som i regel känns igen på sin tjänsteuniform. Tjänsteuniformen gör att medborgarna vet att en person som bär uniformen dels har speci-

ella rättigheter, dels en särskild skyldighet att utöva offentlig makt. Skötseln av polisens uppgifter förutsätter att polismännen agerar på ett förtroendeingivande sätt. Detta ställer också krav på polismännens uppträdande under fritiden.

Det är mycket viktigt att endast en polisman får bära polisuniform eller uniformsplagg. Med stöd av särskilda tillstånd kan man emellertid få bära polisuniform under teaterföreställningar och motsvarande evenemang. Det är likaså viktigt att se till att ingen annan än en polisman får använda en uniform eller ett plagg, som på ett

vilseledande sätt påminner om polisens tjänsteuniform eller tjänsteplagg. Gällande lagstiftning ger ingen möjlighet att ingripa i sådant missbruk, såvida det inte är fråga om usurpation av tjänstemannabefogenhet som kriminaliseras i 16 kap. 9 § strafflagen. Detta brott innebär att någon uppträder i föregiven egenskap av tjänsteman som utövar offentlig makt eller till och med utövar sådan offentlig makt som endast tillkommer en behörig myndighet.

Sedan 1995 har ett av polisens uniformsplagg varit en skärmmössa av s.k. baseball-typ. Framtill på mössan har broderats texten POLIISI — POLIS och på mössans vänstra sida polisens officiella emblem. Mössan har visat sig mycket omtyckt i tjänstebruk och används flitigt. Den säljs endast av polisens teknikcentral och kan köpas endast av personer som hör till polispersonalen.

Nu har det emellertid framkommit problem med användning av polisens skärmmössa. Det har visat sig att det bland andra än polismän under den senaste tiden har förekommit en huvudbonad som är mycket lik polisens uniformsmössa. Enligt uppgift tillverkar och säljer vissa företag till allmänheten mössor som påminner om polisens skärmmössa. Försäljningen sker via tidningar samt på mässor och andra evenemang som är öppna för allmänheten. Mössorna är nästan likadana som den tjänstemössa polisen har förtjänstebruk. De saknar endast polisens officiella emblem på den vänstra sidan.

Polisens officiella emblem skyddas genom förordning (234/1952), men lagstiftningen innehåller inget generellt förbud att sälja eller använda mössor försedda med texten POLIISI — POLIS. Situationen är därför problematisk och ägnad att försämra medborgarnas rättssäkerhet samt undergräva tilltron till polisen. Någon kan förledas att tro att en person som bär ett plagg som påminner om polisens uniformsplagg har rätt att utöva offentlig makt.

Av skäl som framgår av motiveringen till lagmotionen och på basis av erhållen utredning finner utskottet lagförslaget nödvändigt och ändamålsenligt. Utskottet föreslår därför att lagförslaget godkänns med beaktande av de anmärk-

ningar och ändringsförslag som framgår av detta betänkande.

Detaljmotivering

6 a §. Uniform. I förslaget till 6 a § 1 mom. anförs att den gällande lagen kompletteras så att polismän vid nödcentralsverket skall använda nödcentralens uniform på det sätt som bestäms särskilt. Avsikten är att bestämmelsen i polislagen (493/1995) endast har en informativ karaktär och att det i lagen om nödcentraler (157/2000) särskilt föreskrivs om polismäns rätt att använda nödcentralspersonalens uniform vid tjänstgöring hos nödcentralsverket.

I 18 § 6 punkten lagen om nödcentraler heter det "genom förordning kan utfärdas närmare bestämmelser om uniform för nödcentralernas personal, med undantag för polistjänsterna". Eftersom det i lagmotionen inte föreslås några ändringar i lagen om nödcentraler, blir det ovan nämnda förslaget till ändring av 6 a § 1 mom. polislagen ofullständigt. Utskottet föreslår därför att den sista meningen i 6 a § 1 mom. i lagförslaget stryks.

Sålunda ändras gällande 6 a § 1 mom. bara så att hänvisningen till polisförordningen (1112/1995) till den del den avser polismannabegreppet stryks. Preciseringsen innebär att definitionen anges på lagnivå. Avsikten är att den närmare definitionen av begreppet polisman kvarstår i förordningen.

Gällande 6 a § 3 mom. föreslås i lagmotionen bli ändrat så att ingen annan än en polisman får använda polisens uniform eller uniformsplagg eller en beklädnad eller uniformsplagg som på ett vilseledande sätt påminner om polisens uniform eller uniformsplagg.

Med beaktande av de synpunkter som framförs ovan i den allmänna motiveringen och med hänsyn till andra omständigheter som hänför sig till den föreslagna regleringen menar utskottet att de förbud som ingår i lagförslaget står i samklang med de gällande fri- och rättigheterna. De föreslagna bestämmelserna uppfyller också de krav som kan ställas på exakthet och noggrann avgränsning. I detta sammanhang kan det kon-

stateras att i den nyss antagna lagen om privata säkerhetstjänster (RP 69/2001 rd, FvUB 24/2001 rd, GrUU 28/2001 rd) har begränsningarna i fråga om användning av väktares uniform som helhet betraktade fått en allmänna utformning än vad som nu föreslås beträffande 6 a § 3 mom. polislagen.

Den centrala punkten i det aktuella lagförslaget är att endast en polisman har rätt att använda polisens tjänsteuniform eller uniformsplagg. Dessutom föreslås det ett förbud mot att använda beklädnadsartiklar eller plagg som på ett vilseledande sätt påminner om polisens tjänsteuniform eller uniformsplagg. Utskottet konstaterar att lagförslaget givetvis inte avser att förbjuda användningen av beklädnadsplagg som inte i något avseende kan orsaka förväxling. Självklart är det inte meningen att förbjuda någon att använda mörkblå byxor eller mörka handskar. Förbudet hänför sig uttryckligen till element som kan leda till att någon felaktigt uppfattas som polisman. De element som här avses är t.ex. texter samt emblem och märken eller beklädnader som annars kan anses anknyta till polismannastatus.

I inrikesministeriets förordning av den 1 juni 2001 om polisens uniform ingår bestämmelser om polisens uniform och uniformsplagg.

På basis av den diskussion som har förts i utskottet har utskottet emellertid beslutat föreslå att förslaget till 6 a § 3 mom. godkänns med följande precisering: *"Polisuniform eller beklädnadsartiklar som används av polisen i tjänst får inte bäras av andra än polismän. Ingen får heller använda sådan uniform eller sådana beklädnadsartiklar som är förvillande lika dessa på ett sådant sätt att detta kan ge intrycket att bäraren är en polisman. Vad som föreskrivs i detta moment gäller dock inte i 1 mom. avsedda överväktares eller väktares eller kompletterande polispersonals rätt att använda föreskriven uniform eller beklädnadsartikel avsedd att användas i tjänsten."*

Den reglering utskottet föreslår innebär att förbudet inte gäller situationer som inte kan leda till oklarhet om det är fråga om en polisman eller inte. Det är emellertid skäl att i princip konstatera att det enligt föreslagna 6 a § 3 mom. är

förbjudet att använda en huvudbonad som på ett vilseledande sätt påminner om polisens skärmössa, t.ex. vid en musikfestival eller i en restaurang. Vid sådana tillfällen kan någon lätt få den uppfattningen att det är fråga om polismän som går klädda i s.k. civilkläder och polisens tjänstemössa. Den viktigaste omständigheten också i ett sådant fall är hur förväxlingsbar en artikel kan anses vara.

Om den reglering som utskottet nu föreslår i praktiken leder till att det syfte som anges i den allmänna motiveringen inte nås är det skäl att vidta åtgärder för att ändra lagstiftningen.

Föreslagna 6 a § 4 mom. motsvarar gällande 6 a § 3 mom.

51 §. Straffbestämmelser. I 51 § 2 mom. föreslås att överträdelse av det förbud som anges i föreslagna 6 a § 3 mom. bestraffas med böter. Utskottet föreslår att lagförslaget preciseras så att uppsåt eller grov oaktsamhet är en förutsättning för att överträdelsen skall anses straffbar. Av skäl som framgår nedan föreslår utskottet att lagförslagets 51 § 2 mom. intas i polislagen såsom 51 § 3 mom.

I förordningen om emblem för polisen samt flaggor och vimplar för dess fordon (234/1952) ingår bestämmelser om straff för orättmätig användning av polisens emblem. Av den straffrättsliga legalitetsprincip som framgår av 8 § grundlagen följer att bestämmelserna om straff skall utfärdas på lagnivå. Utskottet föreslår därför att i lagförslaget intas ett nytt 51 § 2 mom. med följande lydelse: *"Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet orättmätigt använder polisens emblem, antingen som sådant eller upptaget i märke eller bildlig framställning, eller ett märke som är förvillande likt polisens emblem, skall för orättmätig användning av polisens emblem dömas till böter."*

Ikraftträdandet. Avsikten är att lagen skall träda i kraft så snart som möjligt. Eftersom det inte är alldeles säkert att man hinner sätta lagen i kraft från ingången av 2002, lämnar utskottet bestämmelsen om ikraftträdandet öppen.

Förslag till beslut

På grundval av det ovanstående föreslår förvaltningsutskottet vördsamt

att lagförslaget i lagmotionen godkänns med följande ändringar:

Lag**om ändring av 6 a och 51 § polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i polislagen av den 7 april 1995 (493/1995) 6 a § 1 och 3 mom. och 51 §, dessa lagrum sådana de lyder, 6 a § 1 och 3 mom. i lag 315/2001 och 51 § i lag 569/1998, samt fogas till 6 a §, sådan den lyder i nämnda lag 315/2001, ett nytt 3 mom., varvid det ändrade 3 mom. blir 4 mom. som följer:

6 a §

Uniform

En polisman, en överväktare och en väktare skall vid tjänsteutövning bära uniform, om inte uppdragets art eller karaktär kräver något annat.

Polisuniform eller beklädnadsartiklar som används av polisen i tjänst får inte bäras av andra än polismän. Ingen får heller använda en dräkt eller ett klädesplagg som är förvillande lika en sådan uniform eller sådana beklädnadsartiklar på ett sådant sätt att detta kan ge intrycket att bäraren är en polisman. Vad som föreskrivs ovan i detta moment gäller dock inte i 1 mom. avsedda överväktares eller väktares eller kompletterande polispersonals rätt att använda föreskriven uniform eller beklädnadsartikel avsedd att användas i tjänsten.

Utan hinder av vad som föreskrivs i 3 mom. kan tillstånd att bära polisuniform vid teaterföreställningar eller andra motsvarande evene-

mang ges av chefen för polisinrättningen i respektive härad.

51 §

Straffbestämmelser

Straff för tredska mot polis bestäms i 16 kap. 4 § strafflagen.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet orättmätigt använder polisens emblem, antingen som sådant eller upptaget i märke eller bildlig framställning, eller ett märke som är förvillande likt polisens emblem, skall för **orättmätig användning av polisens emblem** dömas till böter. (Nytt 2 mom.)

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot förbudet i 6 a § 3 mom., skall för **orättmätig användning av polisuniform** dömas till böter, om inte strängare straff föreskrivs någon annanstans i lag. (3 mom. som 2 mom. i LM)

Denna lag träder i kraft den 200 .

Helsingfors den 13 december 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Matti Väistö /cent
vordf. Pertti Turtiainen /vänst
medl. Nils-Anders Granvik /sv
Rakel Hiltunen /sd
Valto Koski /sd
Esko Kurvinen /saml
Lauri Kähkönen /sd
Kari Kärkkäinen /kd

Paula Lehtomäki /cent
Pekka Nousiainen /cent
Heli Paasio /sd
Pekka Ravi /saml
Petri Salo /saml
Arto Seppälä /sd
ers. Pertti Hemmilä /saml.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var
utskottsrådet Ossi Lantto.